

21.1.2026

Asia: Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän lausunto työryhmän mietinnöstä perustuslain 10 §:n tarkistamiseksi

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö VN/26633/2024

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Tässä lausunnossa tuodaan esiin eduskuntaryhmän alustavat käsitykset perustuen työryhmän mietintöön. Varsinainen eduskuntaryhmän kanta ehdotettuihin perustuslain muutoksiin muodostetaan mahdollisen hallituksen esityksen ja siihen liittyvien asiantuntijakuulemisten myötä.

Tausta

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on vuonna 2018 tukenut edellistä perustuslain 10 §:n muutosta, jolla on mahdollistettu tuolloin voimaan saatettu lainsäädäntö sotilas- ja siviilitiedustelusta. Muutosten taustalla ovat olleet muutokset Suomen turvallisuusympäristössä.

Jaamme käsityksen siitä, että Suomen turvallisuusympäristö on edelleen merkittävästi muuttunut niin sotilas- ja siviilitiedustelun kuin rikostiedustelun toimintakentän suhteen. Venäjän Ukrainassa aloittama hyökkäyssota on murentanut merkittävästi niitä oletuksia, joiden varaan Suomen turvallisuus oli rakennettu ja Venäjä on osoittanut olevansa valmis käyttämään monenlaisia vihamielisen hybridivaikuttamisen ja sabotaasin keinoja niitä naapurimaitaan vastaan, jotka se laskee kannaltaan vihamieliseksi.

Myös järjestäytyneen rikollisuuden osalta on tapahtunut huolestuttavaa kehitystä. Suomeen pyrkivät levittäytymään erityisesti ruotsalaiset järjestäytyneen rikollisuuden organisaatiot, jotka ovat kotimaassaan tulleet tunnetuksi raakuudestaan ja häikäilemättömyydestään. Myös Ukrainan sota tulee luultavasti jollain aikavälillä heijastumaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen eri Euroopan maissa samalla tavalla kuin Jugoslavian hajoamissodat aikanaan. Näiltä osin Suomi voi lähivuosina olla murroskohdassa, joka määrittää järjestäytyneen rikollisuuden kehityssuunnat maassamme pitemmälle tulevaisuuteen.

Hallintovaliokunta on vuoden 2021 sisäisen turvallisuuden selonteosta antamassaan mietinnössä todennut käsityksensä, että poliisin toiminnan tueksi tarvitaan nykyistä selkeämpää lainsäädäntöä, joka mahdollistaa vakaviimpiin rikoksiin ja turvallisuusuhkiin puuttumisen jo aikaisessa vaiheessa. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on tukenut eduskunnan tuolloin hyväksymää kannanottoa, jossa eduskunta on edellyttänyt, että hallitus tehostaa vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa ja tässä tarkoituksessa muun muassa selvittää ja arvioi lainsäädännön kehittämistarpeet ja sen pohjalta valmistelee tarvittavat lainsäädäntöesitykset.

21.1.2026

Yleisesti jaamme käsityksen siitä, että perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momenteissa voi olla muutostarpeita. Tämän huomion myös perustuslakivaliokunta on todennut useissa lausunnoissaan mm. nostaan esiin vakavan rikollisuuden uudet muodot ja tapahtunut teknologinen kehitys.

Työryhmän mietinnössä esitetyt muutokset

Työryhmän hallituksen esityksen muotoon kirjoitetussa mietinnössä esitetään perustuslain 10 §:n 2- 4 momenttien sanamuotoihin joukko muutoksia.

- Pykälän 2 momentin sanamuotoa muutettaisiin niin, että kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden sijaan puhuttaisiin vain luottamuksellisen viestin salaisuudesta.

- Pykälän 3 momentin lakivarauksen luetteloa niistä perusteista, joilla kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä voidaan säätää, laajennettaisiin. Nykyisessä perustuslaissa lailla voidaan säätää välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi. Työryhmän mietinnössä perusteiksi lisättäisiin rikosten estäminen sekä tiedon hankkiminen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi sekä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta.

- Pykälän 4 momentin lakivarauksessa määritellään ne perusteet, joilla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen. Nykyisessä perustuslaissa viestin salaisuuteen voidaan puuttua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä, turvallisuustarkastuksessa ja vapaudenmenetyksen aikana sekä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta. Työryhmän ehdotuksessa lakivarauksessa korvattaisiin rikosten tutkinta rikosten estämisellä ja selvittämisellä sekä lisättäisiin toimenpiteiden perusteeksi tiedon hankkiminen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi.

YKSITYISKOHTAISET NÄKEMYKSET

2 momenttiin ehdotetut muutokset

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää ehdotettua 2 momentin sanamuodon muutosta perusteltuna huomioiden viestintäteknologian kehitys. Eduskuntaryhmä katsoo, ettei muutos heikennä luottamuksellisen viestin suojaa, vaan on omiaan selkeyttämään suojan koskevan samalla tavalla kaikkia viestinnän tapoja teknologianeutraalisti. Väistämättä uusien viestintävälineiden kehityksen myötä syntyy kysymyksiä esimerkiksi siitä, miten

21.1.2026

määritellään luottamuksellisen viestin suojan ydinalue kunkin viestintävälineen kohdalla. Tämä on kuitenkin väkisin jätettävä perustuslakivaliokunnan ja tuomioistuinten tulkintakäytännön varaan.

3 ja 4 momenttiin ehdotetut muutokset

Rikosten estäminen ja selvittäminen

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä yhtyy työryhmän mietinnössä sanottuun siitä, että perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momentin sanamuodot ovat rikosepäilyihin perustuvan kotirauhaan tai viestin suojaan puuttumisen osalta jossain määrin irronneet vallitsevasta tulkintakäytännöstä. Pykälän 3 momentissa puhutaan rikosten selvittämisestä ja 4 momentissa rikosten tutkinnasta, jotka kummatkin sanamuodon mukaisesti viittaavat jo tapahtuneeseen rikokseen ja rikosten tutkinta vielä erityisesti vaiheeseen, jossa rikoksesta on jo käynnistetty esitutkinta. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaisesti rikostiedustelua voidaan kuitenkin harjoittaa niin pakkokeinolaissa säädetyllä tavalla rikosten esitutkinnassa kuin poliisilain 5 luvun mukaisesti rikosten estämiseksi silloin, kun on perusteltu syy olettaa henkilön syyllistyvän rikokseen tai rikosten paljastamiseksi silloin kun on perusteltu syy olettaa rikoksen tapahtuneen ja on tarkoitus saada siitä riittävästi tietoa esitutkinnan käynnistämiseksi.

Työryhmän mietinnössä esitetään, että 3 ja 4 momentissa puhuttaisiin jatkossa rikosten estämisestä ja selvittämisestä ja tämän on tarkoitus vastata perustuslakivaliokunnan nykyistä pykälää koskevaa tulkintakäytäntöä. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää muutosta sinänsä perusteltuna ja kannattaa sitä, että 3 ja 4 momentin sanamuodot näiltä osin vastaavat toisiaan. Sääntelyn selkeyden vuoksi eduskuntaryhmä kuitenkin korostaa tarvetta tehdä riittävän selkeä erottelu toisaalta tässä yhteydessä tarkoitetun rikosten estämisen ja vastaavasti työryhmän uutena lakivarausperusteena esittämän rikosten torjumisen välille, niin että rikosten estäminen voi tarkoittaa vain tilanteita, joissa on riittävä perusteltu syy olettaa konkreettisen ja yksilöidyn rikoksen olevan tekeillä tai valmisteilla siten kuin perustuslakivaliokunnan nykyisessä tulkintakäytännössä voimassa olevan perustuslain osalta on edellytetty. Vaikka rikosten estäminen on poliisilaissa ja sitä koskevassa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä saanut tällaisen merkityksen, kyseessä on perustuslaissa uusi ilmaisu ja eduskuntaryhmä korostaa tarvetta lakiesityksen esitöissä viitata riittävän selkeästi mainittuun tulkintakäytäntöön.

Siviili- ja sotilastiedustelu

Sisällöllisinä muutoksina 3 momenttiin esitetään mahdollisuutta säätää kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi sekä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta.

Nykyinen perustuslain säännös on estänyt sen, että siviili- ja sotilastiedustelua voisi

21.1.2026

kohdistaa kotirauhan piiriin kuuluvaan tilaan (mikä perustuslaissa tarkoittaa pitkälti vakituiseen asumiseen käytettyä tilaa). Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän käsityksen mukaan tämä on luonut merkittäviä ja helposti hyväksikäytettäviä katvealueita, jotka merkittävästi heikentävät siviili- ja sotilastiedustelun tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Ottaen huomioon maamme turvallisuusympäristössä tapahtuneet muutokset eduskuntaryhmä katsoo, että tarvetta perustuslain tarkistamiselle voi näiltä osin olla. Samalla eduskuntaryhmä korostaa, että kotirauhan suojaama tila (perustuslain mukaisessa suppeassa merkityksessä) on yksityisyyden suojan ydinaluetta, jolla tulee olla vahva suoja.

Työryhmän lakivaraukseen ehdottama sanamuoto vastaa siviili- ja sotilastiedustelun osalta nykyistä 4 momentin sanamuotoa luottamuksellisen viestin suojaan puuttumisen edellytyksistä, jonka nojalla tiedustelua tällä hetkellä tehdään. Tästä olisi pääteltävissä, että kynnys kotirauhan piiriin kohdistuvien toimenpiteiden osalta asettuisi suunnilleen samalle tasolle kuin nykyisessä tiedustelutoiminnassa luottamuksellisen viestin suojaan puuttumisen osalta. Eduskuntaryhmä esittää näiltä osin vielä harkittavaksi, tulisiko kotirauhan piiriin kohdistuvien toimenpiteiden kynnys olla korkeampi kuin nykyinen kynnys luottamuksellisen viestin suojaan puuttumiseksi huomioiden kotirauhan rooli yksityisyyden suojan ydinalueena.

Uhkaperusteinen rikostiedustelu

Työryhmä esittää 3 ja 4 momentin lakivarausten laajentamista rikostiedustelun osalta ehdottomalla yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumisen lisäämistä perusteeksi säätää välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Tällä mahdollistettaisiin säätää lailla ns. uhkaperusteisesta rikostiedustelusta, jossa salaisia tiedonhankintamenetelmiä voitaisiin tietyin edellytyksin käyttää ilman konkreettista yksilöitävää rikosepäilyä.

Nykyiset perustuslain 10 §:n rikostiedustelua koskevat valtuudet on säädetty vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä yhtyy käsitykseen, että järjestäytyneen rikollisuuden muodostamat uhat ovat tämän jälkeen muuttuneet vakavammiksi ja rikollisten toiminta on edistyneempää ja ammattimaisempaa. Eduskuntaryhmä jakaa sinänsä käsityksen, että on painava yhteiskunnallinen peruste pyrkiä torjumaan järjestäytyneen rikollisuuden laajentumista ja uusien rikollisryhmien levittäytymistä Suomeen. Ylipäänsä järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa on tarkoituksenmukaista pyrkiä torjumaan ennen kuin se konkretisoituu vakavina rikoksina.

Samalla eduskuntaryhmä kiinnittää huomiota siihen, että kyseessä olisi hyvin uudenlainen valtuutus rikostiedusteluun. Nykyisin rikostiedustelu on kytketty konkreettiseen ja yksilöitävään rikosepäilyyn, mikä mahdollistaa myös selkeän kynnyksen asettamisen salaiselle tiedonhankinnalle säätämällä tällaiseen toimintaan oikeuttavista rikoksista sekä määrittelemällä kynnys tarvittaville perusteille epäilyn tueksi. Uhkaperusteisessa rikostiedustelussa kriteerien asettaminen poikkeaisi väkisin tästä.

Esityksessä jää varsin epäselväksi, millä tavalla kynnys valtuuksien käytön osalta muodostuisi ja minkä asteista näyttöä vakavasta uhasta voitaisiin vaatia salaisen tiedonhankintakeinon käyttämiseksi. Mietinnön perusteluiden mukaan järjestäytynyttä rikollisuutta voidaan tyypillisesti pitää esityksen mukaisena yksilön ja yhteiskunnan

21.1.2026

turvallisuutta vakavasti vaarantavana uhkana. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän käsityksen tämä voitaisiin lukea niin, että pelkkä rikollisuuden järjestäytyneisyys olisi peruste kotirauhaan ja luottamuksellisen suojaan puuttumiseksi, mikä voisi mahdollistaa salaisten tiedonhakintakeinojen pysyväisluonteisen kohdentamisen varsin laajaan ihmisjoukkoon.

Mietinnön mukaan pykälään nimenomaisesti kirjatusta välttämättömyysvaatimuksesta seuraa, että henkilön yhteyden torjuttavaan rikollisuuteen tulee olla konkreettinen ja osoitettavissa ja toimivaltuuksien kohdistaminen häneen tulee pystyä perustelemaan. Perusteluissa välttämättömyysedellytys kytketään myös siihen, ettei toiminnasta ole saatavissa riittävästi tietoa muilla menetelmillä ja että perusoikeuksiin pitää näiltä osin puuttua mahdollisimman kohdennetusti ja rajoitetusti.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä yhtyy mietinnössä sanottuun, että ehdotetun uuden perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyyden kynnystä nostaisi se, että rajoitusta ei ole kytketty konkreettiseen ja yksilöityyn rikosepäilyyn. Mietinnön mukaan tämän varmistamiseksi soveltamisedellytyksistä tulee säätää laissa tarkkarajaisesti. Eduskuntaryhmä kuitenkin korostaa, ettei keskeisten perusoikeuksien suojan toteutumista voi jättää tavallisen lain tasolla säädettäväksi edes perusoikeuksien rajoitusedellytykset huomioiden, vaan asiaa myös perustuslain säännöksen tulee itsessään asettaa riittävän selkeät rajat. Erityisesti eduskuntaryhmä korostaa, että mikäli kotirauhaan puuttuminen rikosten torjunnan vuoksi mahdollistettaisiin, tulisi vaatimuksen toimenpiteiden välttämättömyydestä myös korostetusti koskea arviota toiminnan välttämättömyydestä suhteessa sen kohteena olevan toiminnan yksilölle tai yhteiskunnalle muodostamaan uhkaan.

Liittyen 10 §:n 4 momenttiin ehdotettuihin muutoksiin eduskuntaryhmä katsoo, että kynnystä luottamuksellisen viestin suojaan puuttumiselle perusoikeusrajoituksena on mahdollista pitää joiltain osin matalampana kuin toimenpiteiden ulottamiselle kotirauhan suojan piiriin.

Kokonaisuutena Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä katsoo, että mahdollisessa hallituksen esityksessä olisi tarvetta käydä selkeämmin ilmi uhkaperusteisen rikostiedustelun käyttötarpeet ja -kohteet sekä niiden rajoitukset. Eduskuntaryhmä katsoo, ettei nyt käsillä olevan mietinnön pohjalta saa riittävää varmuutta siitä, että kotirauhaan ja luottamuksellisen viestin suojaan puuttuminen rikosten torjumiseksi olisi riittävän selkeästi rajattu, eikä voisi muodostua perusteettoman laajaksi.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä korostaa tähän liittyen tarvetta saada tietoa vertailumaissa noudatettavista käytännöistä. Näiltä osin työryhmämietinnössä vertaillaan maiden lainsäädäntöratkaisuja, mutta tässä eri maiden erilainen valtiosääntöoikeudellinen traditio ja systematiikka vaikeuttavat vertailua. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä katsoo, että mahdolliseen hallituksen esitykseen on tarve saada tarkempaa kansainvälistä vertailua. Erityisesti kaivataan vastausta kysymykseen siitä, harjoitetaanko vertailumaissa yleistä järjestäytyneeseen rikollisuuteen kohdistuvaa rikostiedustelua, joka ei perustu yksilöitäviin rikosepäilyihin.